

Lakseparasitten Gyrodactylus salaris

Innholdsfortegnelse

Lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*

Publisert 03.12.2015 av Miljødirektoratet

Gyrodactylus salaris er en av de viktigste årsakene til laksedød i dag. Parasitten ble innført til Norge i midten av 1970-årene via infisert settefisk fra Sverige.

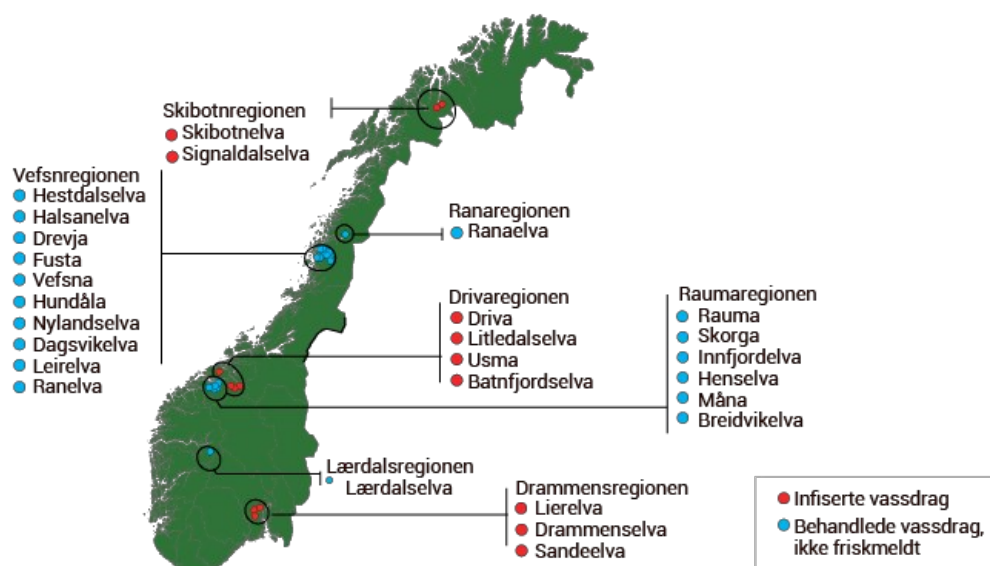
TILSTAND

Nasjonalt viktige lakseelver er rammet

Utbredelsen av *Gyrodactylus salaris* i Norge er fortsatt avgrenset til enkelte regioner, men flere nasjonalt viktige lakseelver er rammet. Siden 1975 er parasitten registrert i 49 vassdrag og 39 fiskeanlegg. Saneringer av infiserte fiskeanlegg og kjemisk behandling av smittede vassdrag har redusert forekomst og spredning av parasitten.

Genbank for laks har reddet de fleste infiserte laksestammene fra utryddelse.

Vassdrag infisert av *Gyrodactylus salaris*

Kilde: Miljødirektoratet 2015 /Miljøstatus.no

KONSEKVENSER

Gyrodactylus salaris utrydder laksestammer

Gyrodactylus salaris spiser av laksungenes hud. Dette gir sårskader, og laksungene får problemer med væskebalansen. Problemene forsterkes ved at bakterier og sopp setter seg i sårene. Parasitten kan formere seg svært raskt. Den føder unger, og ungen er "gravid" før den selv er født.

Det er funnet mer enn 10 000 parasitter på en laksunge. Et stort antall parasitter fører til at laksungene gradvis svekkes og dør. *Gyrodactylus salaris* kan også feste seg til voksen laks som kommer opp i en elv for å gyte. Den voksne laksen blir ikke direkte påvirket av parasitten, men bidrar til å spre parasitten oppover i vassdraget.

Laksestammene fra smittede vassdrag blir sterkt redusert bare 3 - 4 år etter smitte. Erfaringen fra de fleste norske infiserte vassdrag er at parasitten fører til bortimot total utryddelse av laksestammen.

Gyrodactylus -infiserte vassdrag og ulovlig flytting av fisk representerer i dag den største smitterisikoen for andre vassdrag. Dersom det ikke gjennomføres tiltak for å utrydde parasitten eller smittebegrensende tiltak, vil den spre seg til nye vassdrag og områder.

Ut fra dagens erfaring og kunnskap om parasitten og dens virkning på laksen, vil en utvikling med stadig spredning av parasitten få alvorlige konsekvenser for norsk laks og laksefiske.

PÅVIRKNING

Gyrodactylus salaris kan spres av fritidsfiskere

Gyrodactylus salaris spres sjelden på andre måter enn ved flytting av fisk og vandringer av smittet fisk i brakkvann, men kan også spres med fiskeredskaper, båter eller annet utstyr i vassdraget. Ved lav vanntemperatur kan den leve frigjort fra sin vertsfisk i ca. en uke.

Gyrodactylus salaris kan i tillegg leve og formere seg på regnbueørret og røye. I tillegg kan parasitten også feste seg til andre fiskearter, og dermed bli spredt til nye områder.

TILTAK

Kjemisk behandling og informasjon viktige tiltak

Tiltak som er gjennomført for å hindre smittespredning har blant annet vært informasjon, desinfeksjon, helsekontroll og stenging av fisketrapper. Kjemisk behandling av vassdrag og sanering av smittede anlegg har vært viktige bekjempelsestiltak.

Smittebegrensende tiltak

Informasjon til publikum om gjeldende regelverk er vurdert som det viktigste tiltaket for å redusere smitterisikoen fra fiske- og friluftslivsaktiviteter.

Mattilsynet fastsetter egne soneforskrifter for infiserte vassdrag. Disse forskriftene forbyr blant annet fiske og vannsport i bekjempingssonen, men det kan åpnes for aktivitet dersom rettighetshaverne har søkt og fått godkjent aktiviteten av Mattilsynet. Vilkår er blant annet at utstyr blir desinfisert etter endt aktivitet.

Utsetting av fisk i infiserte vassdrag bidrar til å opprettholde et høyt infeksjonsnivå i vassdraget, og dermed økt risiko for smittespredning. Av smittehensyn skal det ikke settes ut fisk i infiserte vassdrag.

Gyrodactylus salaris overvåkes kontinuerlig i Norge.

Utryddelsestiltak

Bruk av vandringshindre, som stenging av fisketrapper og etablering av fiskesperre, begrenser parasittens utbredelse i vassdraget. Før hver kjemiske behandling blir det vurdert om det er hensiktsmessig å bygge fiskesperre.

Den eneste muligheten for å utrydde *Gyrodactylus salaris* fra et infisert vassdrag er kjemisk behandling av vassdraget. Det er miljøvernmyndighetene og Mattilsynet som fatter vedtak om kjemisk behandling. 22 vassdrag er friskmeldt per 2015 etter vellykket kjemisk behandling. Ytterligere 18 vassdrag er behandlet, men er fortsatt ikke friskmeldt.

Overvåking etter kjemisk behandling foregår normalt i 5 år før vassdraget friskmeldes. Resultatene fra kjemisk behandling av infiserte vassdrag viser at det er mulig å bekjempe parasitten.

Vassdrag	Fylke	Påvisning <i>G. salaris</i> (år) i regionen	Kjemisk behandling (år)	Friskmelding (år)
Lakselva	Nordland	1975	1990	1995
Beiarelva	Nordland	1981	1994	2001
Fættenelva/ Langsteinelva	Nord- Trøndelag	1988	1988	1997/1998
Bævra	Møre og Romsdal	1986	1988,1989	1994
Storelva	Møre og Romsdal	1990	1991	1994
Tafjordelva/ Valldalselva/ Norrdalselva/ Eidsdalselva	Møre og Romsdal	1980	1986-87 og 1990*	1990 og 1994*
Aureelva/Vikelva	Møre og Romsdal	1984	1988	1992
Korsbrekkelva	Møre og Romsdal	1985	1986	1990
Vikja	Sogn og Fjordane	1981	1981-82	1986
Steinkjervassdraget/Figga/ Lundsølva	Nord- Trøndelag	1980	2008-2009	2014
Røssåga/Bjerka/ Bardalselva/ Sannaelva/ Slettenelva	Nordland	1975	2003-2004	2009

*Tafjordelva ble behandlet i 1986-87, friskmeldt i 1990, de øvrige ble behandlet 1990 og friskmeldt i 1994.

Laks og *Gyrodactylus salaris*

Den nordatlantiske laksen er svært følsom for *Gyrodactylus salaris*. Praktisk talt alle laksunger i et infisert vassdrag vil dø. Etter få år vil antall voksen laks bli dramatisk redusert, og den lokalt tilpassede laksestammen vil være truet av utryddelse.